

NEBEZPEČÍ KYBERŠIKANY

Kyberšikanu (cyberbullying) definujeme jako **zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy.** Je to tedy jedna z forem šikany. Problémem však je, že děti a mladí lidé za těmito projevy šikany vůbec nemusí vidět. A protože nepoznají, že se jedná o šikanu, neví, jak se s ní vypořádat. Cítí se osamělé a mají mít pocit, že lidé kolem nich jejich problém nepochopí. Naším úkolem je zaměřit se jak na prevenci, tak i na to, aby se oběti kyberšikany naučily tyto problémy řešit. Je velmi důležité začít se této problematice věnovat, protože obětí kyberšikany neustále přibývá.

Kyberšikana (počítačová šikana) je druh šikany, který využívá elektronické prostředky, mobilní telefony, služby Internetu, e-maily, instant messaging, blogy apod. Mezi její nejobvyklejší projevy patří zaslání obtěžujících, urážejících či útočných emailů a SMS, vytváření stránek a blogů ponižujících jednotlivce či skupinu, popřípadě může kyberšikana sloužit k posilování klasických forem šikany, nejčastěji prostřednictvím nahrání scény na mobilní telefon a jejího následného rozeslání známým dotyčného, popřípadě vystavení na Internetu.

Kyberšikana a tradiční šikana

Kyberšikana a tradiční šikana mají jednu věc společnou. Jejich cílem je někomu ublížit nebo ubližovat – ať fyzicky či psychicky. Kyberšikana v mnoha případech dokonce začíná jako tradiční šikana. Někdy se jejich projevy prolínají a doplňují – příkladem může být třeba nahrávání fyzického týrání spolužáka.

Moderní technologie (internet, mobilní technologie) nám umožňují pohybovat se ve virtuálním světě, který se liší od reálného světa. Tak, jako se liší virtuální svět od světa reálného, liší se kyberšikana od tradiční šikany. Ve virtuálním světě mohou být lidé anonymní, mohou komunikovat, aniž by byli zatíženi společenskými rolemi, svými fyzickými nedostatky, psychickými bloky plynoucími z osobního kontaktu s lidmi, mohou vzájemně komunikovat, i když nejsou fyzicky přítomni, a pokud s někým v kontaktu být nechtějí, mohou komunikaci snadno ukončit. To jsou jen některé z možností, které nám technologie nabízejí. Záleží jen na nás, jak se k těmto možnostem postavíme, zda je využijeme, či zneužijeme. Technologie nejsou špatné, špatní jsou jen lidé, kteří je používají se zlým úmyslem.

Specifické znaky kyberšikany, kterými se vymezuje oproti tradiční šikaně:

A. Útočníci jsou anonymní

Ve virtuálním prostředí většinou útočníci vystupují pod přezdívkou (nickem), používají pro oběť neznámou e-mailovou adresu, telefonní číslo atd. Pro agresora navíc není žádný velký problém vytvářet nové identity. Oběť tak má jen malou šanci přijít na to, kdo na ni útočí. Anonymita útočníka má bohužel pro oběť ještě mnoho dalších nepříjemných aspektů, např. to, že pocit nepolapitelnosti posiluje agresorovu odvahu zkoušet drsnější metody a formy útoků a potažmo vůbec útoky podnikat.

Anonymita však může být často zdánlivá, protože totožnost útočníků lze v některých případech s využitím vhodné technologie odhalit. Přesto bývá obecně velmi obtížné útočníka vystopovat a vzhledem k tomu, že mnohé z projevů kyberšikany český právní systém nijak neřeší, nemůže vždy oběť počítat s pomocí výkonných orgánů jako je policie.

B. Mění se profil útočníků a profil obětí

Ve virtuálním světě nezáleží na věku, pohlaví, síle, postavení v sociální skupině (partě) ani úspěšnosti útočníka nebo oběti ve společnosti. Původcem kyberšikany může být každý, kdo má potřebné znalosti informačních a komunikačních technologií, tedy i fyzicky slabý jedinec. Výzkumy ukazují, že útočníci tráví více času na internetu, a to bez dohledu rodičů, kteří se příliš nezajímají o to, k čemu internet jejich děti používají. Útočníky bývají častěji chlapci než dívky s dobrým sociálním statutem. Pachatelé kyberšikany jsou také obvykle původci tradičního šikanování. Zajímavý je poznatek, že kyberútočníci bývají často také sami oběťmi kyberšikany nebo jejichmi pozorovateli (výzkumy Univerzity Antverpy (2005-2006), Li (2007), Dehue (2008)).

Co zjistily výše zmíněné výzkumy o profilu oběti? Často se jí stávají děti, které jsou na internetu nebo mobilním telefonu závislé. Sociální kontakty navazují především ve virtuálním světě, ve skutečném světě nemají příliš kamarádů. Jsou to také často oběti tradiční šikany. 39 % obětí jsou uživatelé internetových sociálních sítí jako jsou např. Facebook, MySpace nebo Libimseti. Oběti kyberšikany bývají málo obeznámeny s riziky spojenými se zneužitím ICT, možná proto se na internetu chovají méně zodpovědně (často riskují, zveřejňují osobní údaje, sdílí své fotografie apod.). Také pro oběti platí to, že se někdy sami stávají pachateli kyberšikany nebo jejichmi pozorovateli.

C. Mění se místo a čas útoků

Zatímco u tradiční šikany lze předpokládat, kdy a kde k útoku dojde (např. ve škole, na hřišti), s kyberšikanou se můžeme setkat kdykoliv a kdekoliv. Obětí útoku se můžeme stát vždy, když budeme připojeni k internetu nebo když budeme mít u sebe svůj mobilní telefon. V takovém případě se před kyberútokem nemáme kam schovat. Útočník si nás může najít i v „bezpečí domova“ a klidně to může být i o půlnoci.

D. Ve virtuálním prostředí se lidé chovají jinak než ve skutečném světě

Mohou udávat jiný věk, jiné pohlaví, jiné povolání, a záměrně tak manipulovat s těmi, se kterými komunikují. Ve virtuálním světě se někteří lidé chovají méně opatrně než v reálném světě (jsou odvážnější v komunikaci, probírají citlivá témata, komunikují často bez zábran apod.). Někdy zkoušejí to, co by se v reálném světě báli udělat (např. útočit na jiné osoby, vyhrožovat jim nebo je vydírat), protože je menší šance na jejich dopadení. Nevídá, jaký dopad má jejich chování na oběti, zvláště pokud si uvědomíme, že si oběti mohou vybírat také náhodně, tedy je vůbec nemusí znát osobně.

Virtuální komunikace navíc nabourává představu o tom, jak probíhá komunikace mezi lidmi, jak se vytváří mezilidské vztahy a řeší problémy. Ve virtuálním světě je velmi jednoduché se s někým se seznámit, komunikovat s ním tak dlouho, jak chci a o čem chci, a v případě problémů komunikaci bez následků ukončit. Ve skutečném světě to tak jednoduše nefunguje, vše je otázkou kompromisů. Pokud se jedinec naučí jen tento „snadný model virtuální komunikace“, ve skutečném světě s ním pravděpodobně nevystačí. Zklamání z nevydařených reálných vztahů ho opět přivede k počítači, kde si tyto nezdary může kompenzovat. Přidává se tak k potenciálně rizikové skupině, ze které se velmi často stávají oběti kyberšikany.

E. Při šíření kyberšikany pomáhá útočníkovi publikum

Prostředky kyberšikany (zprávy a pořízené záznamy) se dají velmi jednoduše rozesílat dál. Kyberšikana tedy může mít velmi početné publikum. Útočník nemusí oběť napadat opakovaně, stačí, když citlivé zprávy nebo nahrávky publikuje na internetu a o jejich šíření se pak postarají jiní. Toto „publikum“ pak umožňuje zvyšovat intenzitu útoku a zhoršovat jeho dopad na oběť.

F. Dopady kyberšikany na oběť není snadné rozpoznat

Kyberšikana je většinou spojená s psychickým týráním obětí, které není snadné poznat (na rozdíl od modřin, které mohou doprovázet fyzickou šikanu). Oběti kyberšikany jsou často uzavřené do sebe a nekomunikují o problémech s okolím. Důvodů pro takové chování může být více (strach, stud, rodiče nerozumí počítačům, dítě nepozná, že jde o projevy psychického šikanování apod.). Na řešení svých problémů tak zůstávají často sami, což může vést k tomu, že situaci nezvládnou.

G. Kyberšikana může být způsobena i neúmyslně

Kyberšikana může být výsledkem toho, že špatně odhadneme situaci nebo reakci daného člověka. Náš žert může způsobit bolest.

Šikana ve školách je stále závažným společenským problémem. S rozvojem komunikačních prostředků, ať už se jedná o mobily nebo Internet, dostává ale šikana nový rozměr. Objevuje se nová forma ubližování – kyberšikana (cyber bullying, online bullying).

Kyberšikana má obdobné ničivé účinky na oběť jako šikana reálná, jen místo fyzického násilí a reálných urážek využívá moderní komunikační prostředky. Mezi její nejobvyklejší projevy patří zasílání urážejících či výhružných emailů a textových zpráv nebo zveřejňování pomlouvačných, falešných a ponižujících materiálů, např. choulostivých rozhovorů, fotografií či videozáběrů na Internetu. Kombinuje se často s fyzickým násilím, zesměšňováním či šikanou se sexuálním podtextem. Bohužel se často šíří mezi těmi, kteří často ještě neumí rozeznat vtíp od reality.

Zejména poslední varianta šikany může být extrémně nebezpečná, pokud se spojí s nějakou velmi trýznivou situací. Zveřejnění ponižujících materiálů na Internetu (pro obrovské množství lidí) mnohonásobně zvyšuje utrpení a trauma oběti, což na ni může mít extrémně neblahý dopad. (Zdroj: Wikipedia)

Projekt E-Bezpečí

Projekt E-Bezpečí se zaměřuje na preventivní a informační činnost v oblasti nebezpečných komunikačních praktik pro učitele i žáky. Zabývá se cíleným vzděláváním učitelů i prevencí u žáků, realizuje výzkumná šetření, organizuje preventivní kampaně. Poskytuje rovněž certifikované kurzy v rámci celoživotního vzdělávání učitelů. Mezi předměty zájmu projektu patří kyberšikana, kybergrooming, kyberstalking, SMS spoofing, pharming, phishing, metody sociálního inženýrství a další sociálně-patologické jevy. Projekt realizuje Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci.

Web: www.e-bezpeci.cz

Mezi další významné projekty/portály patří **Safer Internet** (www.saferinternet.cz) s projektem **Protišikaně.cz** (www.protisikane.cz), projekt **Minimalizace šikany** (www.minimalizacesikany.cz) apod.

Linka Bezpečí Online (Internet Helpline)

Internet Helpline je asistenční linka Sdružení Linka bezpečí, která je zaměřena na oběti internetové kriminality. Na Internet Helpline mohou děti či dospělí ohlásit zneužívání dětí při komunikaci na internetu (např. v rámci kyberšikany, kybergroomingu, kyberstalkingu apod.). Odborní konzultanti obětem poskytnou nezbytnou psychosociální pomoc a také jim poradí, jak bezpečněji internet používat.

Telefonní číslo: 116 111

Web: www.internethelpline.cz

Krizová linka IPPP ČR

Krizová linka Institutu pedagogicko-psychologického poradenství ČR poskytuje pomoc při řešení případů šikany/kyberšikany, ale i v dalších krizových situacích. Na linku se mohou obracet učitelé, žáci i rodiče. Pracovníci linky pomoc poskytnou nebo zprostředkují.
Telefonní číslo: 286 881 059 či 774 089 181 (mobil).

Bílý kruh bezpečí

Bílý kruh bezpečí poskytuje odbornou, bezplatnou a diskrétní pomoc obětem a svědkům trestných činů, včetně morální a emocionální podpory.

Telefonní číslo: 257 317 110

Web: www.bkb.cz

Seznámit děti s riziky elektronické komunikace je především úkolem rodičů. Jsou to právě rodiče, kteří dětem mobilní telefony nebo internet umožňují používat, proto je logické, že by jejich chování s těmito nástroji měli také usměrňovat.

